

Nr 322.

Av herr Sandegård m. fl., *angående beskattning av inkomst från statens kraftverk.*

De regler, vilka i Kungl. Maj:ts förslag till kommunalskattelag m. m. (proposition nr 213) givits för bestämmande av förvärvskällans enhet i fråga om rörelse, avvika icke från dem, som innehöllos i propositionen nr 102 till 1927 års riksdag. I motioner till sistnämnda riksdag, I: 276 och II: 375, föreslogs, att i 18 § eller i anvisningarna till denna paragraf bestämmelse måtte införas av innehåll, att varje staten tillhörigt kraftverk eller till varandra anslutna, staten tillhöriga kraftverk med i huvudsak gemensamt distributionsområde skulle anses såsom *en* förvärvskälla. De skäl, vilka härför anfördes, synas hava behjärtats av kommunalskatteutskottet vid 1927 års riksdag. Å sid. 57 i utskottets utlåtande nr 1 uttalas nämligen, att enligt utskottets förmenande *inom vattenfallsstyrelsens verksamhetsområde låge företag, vilka vore till sin art och verksamhetssfär så åtskilda, att skilda förvärvskällor måste anses föreligga. Under vattenfallsstyrelsen fölle även sådan verksamhet, som tillgodosåge den egentliga affärsverksamheten mer eller mindre ovidkommande syften.* Det syntes vara i sin ordning, att dylika företag betraktades såsom mera självständiga sådana.

Undertecknade vilja nu erinra därom, att statens under vattenfallsstyrelsens överinseende ställda verksamhet plägar uppdelas i tre olika grenar, nämligen kraftverksrörelse, fastighetsförvaltning och kanaldrift. Av dessa äger den sistnämnda verksamhetsgrenen föga intresse i detta sammanhang, då vattenfallsstyrelsen själv medgivit, att densamma icke bör i beskattningshänseende samgå med verksamheten i övrigt. Däremot hava kraftverksdriften och fastighetsförvaltningen i dylikt avseende hittills sammanförts, och än vidare har någon differentiering icke ägt rum beträffande kraftverksdriftens olika delar. Härigenom har skapats ett missförhållande, som uppkallat 1927 års motionärer till erinran. På sätt framgår av den i motionen framlagda motiveringen har man emellertid icke velat göra något yrkande om bestämmelse till förebyggande av att kraftverksdriften och fastighetsförvaltningen sammanfördes. Undertecknade vilja härvid betona, att även den sistberörda frågan är av utomordentligt stor vikt ur synpunkten av kommunernas beskattningsintresse. Då emellertid icke heller till innevarande års riksdag av oss framlägges något förslag i antydd riktning, så är anledningen härtill, ej mindre att vi inse olämpligheten av en allt för långt i detalj gående lagstiftning, än även att vi finna oss hava befogad

anledning motse utslag av högsta instansen i beskattningsmål, enligt vilka fastigbetsförvaltningens självständighet såsom förvärvskälla skall fastslås. Skulle denna förväntan komma att gäckas, vore givetvis ett uttalande av riksdagen eller dess vederbörande utskott till frågans belysande även på denna punkt önskvärt.

I frågan om *förvärvskällans enhet* är det således allenast det i omförmälda motioner till 1927 års riksdag framställda yrkandet, som här fullföljes. Undertecknade hava, som redan nämnts, befogad anledning förmoda, att kommunalskatteutskottet godkänt de tidigare framlagda synpunkterna. Utskottet måste hava insett, att ett sammanförande i beskattningshänseende av det oräntabla Porjusverket med kraftverken i mellersta Sverige, Trollhättegruppen och Älvkarlebygruppen (tillhopa utgörande den s. k. centralgruppen), icke är riktigt. Huruvida utskottet kan hava ansett, att en uppdelning mellan sistnämnda två grupper eller mellan kraftverken inom de olika grupperna inbördes — vi erinra här om att »Älvkarlebygruppen» omfattar utom kraftverket vid Älvkarleby jämväl verken i Motala och Västerås — jämväl är befogad, är ovisst; utskottet synes härutinnan icke hava intagit någon bestämd ståndpunkt. Oaktat utskottet i huvudfrågan således får anses hava ställt sig på motionärernas sida, har det likväl icke velat förorda införandet av anvisningar till ledning vid en uppdelning av inkomsten från kraftverken. Emellertid tillåta vi oss anmärka, att utskottets härvid framlagda skäl synas oss föga bärande. Utskottet förebar, att anvisningar av detta slag kunde medföra icke önskvärda konsekvenser ifråga om beskattning av andra företag. En analogisk tillämpning av dessa regler skulle nämligen för dylika ligga nära till hands. Det vore att föredraga med mera allmänt hållna regler — tydligen sådana som de redan framlagda — vilkas närmare innebörd finge av praxis preciseras. Slutligen fann utskottet det icke vara befogad att för statens vidkommande införa särskilda regler.

Vad undertecknade gentemot detta anmärka är framförallt följande. Utskottets skäl lida av en i ögonen fallande inre motsägelse. Å ena sidan vill utskottet icke godkänna införandet av särskilda regler för statens vidkommande, å andra sidan fruktar utskottet, att dylika regler skola giva anledning till missbruk ifråga om andra skattskyldigas taxering. Hur kan det förmodas, att en uttryckligen fixerad undantagsbestämmelse skall befinnas tillämplig beträffande andra än den eller dem bestämmelsen avser? Än vidare kunna vi för vår del icke finna något hinder för att särskild bestämmelse uppställas för landet störste företagare, staten själv, och vi förmena, att en sådan bestämmelse *bör* uppställas i detta fall. Det har redan konstaterats, i 1927 års omförmälda motioner, att i de fall, då frågan om statens skatteplikt för dess kraftverk förts under de högre taxeringsinstansernas omprövning, kammarrättens beslut fått den innebörd, att kraftverksrörelsen betraktats såsom en enda förvärvskälla. Då det icke kan

med någon skymt av visshet förmodas, att Kungl. Maj:t i fullföljda mål skall göra någon ändring häri (dess utslag lär enligt inhämtad upplysning inom kort vara att förvänta), är det följaktligen en bjudande nödvändighet, att riksdagen utsäger sin mening. Någon anledning att härvid giva föreskriften en annan innebörd än den i 1927 års motioner förordade synes oss icke föreligga. Vi hava ej heller i vårt här nedan framlagda förslag gjort någon avvikelse i sådant hänseende.

Rörande den närmare innebörden av det för kommunerna ofördelaktiga inflytandet av förvärvskällornas sammansläende tillåta sig undertecknade att hänvisa till 1927 års motioner. Det framgick där, att intet av åren efter 1920, då de nu gällande bestämmelserna om statens skattskyldighet infördes, någon till bevillning beskattningsbar inkomst från statens kraftverk uppgivits. Det för samtliga anläggningar uträknade vinstbeloppet har nämligen konsumerats av för taxeringen påyrkade, gemensamt utförda gäldränte- och övriga avdrag, däribland särskilt femprocentsavdraget å byggnader i rörelsen.

Med omnämnandet av dessa avdrag hava vi emellertid kommit in på ännu en fråga av yttersta vikt, som i detta sammanhang kräver sitt besvarande, nämligen frågan om omfattningen av statens rätt att vid beräkning av inkomst från sin ifrågavarande verksamhet åtnjuta avdrag för ränta å upplånat kapital. Det förhåller sig så, att vattenfallsstyrelsen vid uppgivandet av inkomsten från sina kraftverk och från fastighetsförvaltningen avdrager ränta å allt det kapital, som en gång upplånats för vattenfallsverkens (excl. kanalverkens) räkning och som förmenas alltjämt innestå i dessa. På detta sätt låter vattenfallsstyrelsen hela inkomsten från sagda verksamhetsgrenar i beskattningshänseende försvinna, i det att ränteavdraget hitintills för varje år varit så stort, att det på sätt vi nyss nämnde tillsammans med övriga vid bevillningstaxering medgivna avdrag överskjutit bruttot. Vattenfallsstyrelsen har härvid stött sig på uppgifter från riksgäldskontoret, som bokför det ursprungliga skuldbeloppet oavkortat å vattenfallsverkens konto i den mån icke verkens förräntningsprocent undantagsvis varit så hög, att överskott utöver gäldränteavdraget uppkommit och kunnat bidra till skuldens nedskrivande. Vi vilja betona, att den nedskrivning som sålunda skett varit rent försvinnande liten. Under hela tiden från och med år 1920 har överskott icke uppkommit. Genom kristidsårens stora skuldsättning och höga låneräntor försämrades nämligen situationen därhän, att förräntningsprocenten i vattenfallsverkens drift alltsedan dess legat långt under medelräntan för det upplånade kapitalet. Några siffror torde här vara på sin plats. Sålunda har medelräntan på lånekapitalet efter kristiden hållit sig en obetydlighet under 5 procent, medan vattenfallsverkens avkastningsprocent under de fem senaste åren utgjort 3,10, 3,58, 3,92, 4,18 och 4,42 procent resp. Numera har således en avkastningsprocent uppnåtts, vilken ligger föga under medelränteavdraget, och att märka är,

att det framförallt är kraftverken, som bidra till den allt gynnsammare inkomstsiffran. Vi påpeka här, att kraftverken år 1927 givit en vinst av 13 585 700 kronor, vilket å ett nedlagt kapital av 257 586 700 kronor motsvarar 5,27 procent. Motsvarande siffror äro: för fastighetsförvaltningen en vinst av 31 600 kronor eller 0,23 procent å 13 527 100 kronor och för kanaldriften en vinst av 387 600 kronor eller 0,84 procent å 46 044 200 kronor. — I sin mån tala ju dessa siffror även för angelägenheten av att särskilla kraftverksdriften från verksamheten i övrigt. För ett särskillande av kraftverken, tillhörande centralgruppen, från Porjusverket talar åter, att de förras avkastningsprocent enligt senaste uppgifter utgjort 6,7 procent, alltså en relativt hög siffra.

Undertecknade finna det oriktigt att åt staten beträffande avdrag för gäldränta inrymmes en befogenhet som den nu omförmälda, av vattenfallsstyrelsen i hägnat av gällande skattelagstiftning utnyttjade. I själva verket torde det icke kunna med bestämdhet avgöras, huru stort lånat kapital, som vid olika tider är nedlagt i vattenfallsverken och driften vid dessa. Väl kan det sägas, att en gång så och så stort kapital upplånats för verken. Men däremot kan det icke påstås, att just detta samma kapital fortfarande inneslår. Visserligen har någon avbetalning å de lån, vilka placerats i kraftverksdriften (och även i fastighetsförvaltningen) icke ägt rum, men detta har icke berott på, att just dessa grenar av statens verksamhet ansetts böra bedrivas med uteslutande lånat kapital. Huruvida avbetalning å lånen skett eller sker bestämmas av lånens natur av amorteringslån eller fasta lån. Under den tid kapitalet varit placerat i vattenfallsverken har amortering verkställts å den samlade statsskulden i icke ringa utsträckning — vi kunna här hänvisa till den framställning, som lämnats i »Bilaga till 1928 års statsverksproposition: Utgifter för kapitalökning» sid. 9 ff. — och det synes oss orättvist, om ej denna nedgång i skuldbeloppet utslås på samtliga de grenar av statens verksamhet, däri lånat kapital finnes placerat. Än mera våga vi påstå, att det ursprungliga beslutet om beviljande av anslag till statens olika ändamål icke bör vara avgörande för frågan, huruvida de beviljade medlen i vederbörande institutioners hand skola betraktas såsom lånemedel eller andra medel. Dessa institutioner i deras olika slags funktioner äro dock alla ytterst identiska med staten, vilken i förhållande till kommunerna är att betrakta såsom ett skattesubjekt likt alla övriga. Liksom de senare kan staten icke påstå eller avgöra, huru mycket av det samlade lånekapitalet, som är nedlagt i de olika verksamhetsgrenarna, och liksom de har även staten »egna» medel att placera, nämligen vad som undfåtts genom skatter, tullar etc. Följaktligen bör ock tillses, att någon skillnad för statens vidkommande i förhållande till andra skattskyldiga icke föreligger.

Vad skall då enligt Kungl. Maj:ts förslag i fråga om gäldräntans fördelning gälla för »vanliga» skattskyldiga? Här om stadgar 44 §, att för den

händelse utredning icke kan vinnas, huru stor del av det upplånade kapitalet som hänför sig till olika av den skattskyldige innehavda förvärvskällor, så skall i och för räntans fördelning kapitalet hänföras till de olika förvärvskällorna i förhållande till värdet av de i varje förvärvskälla nedlagda tillgångarna.

Tillämpat på staten bör detta innefatta, att statsskulden fördelas å statens olika företag, givetvis även de improduktiva, allt efter tillgångarnas värde i sagda företag. Och detta vill för kraftverksdriftens del säga, att de bokförda tillgångarna i denna vid varje tidpunkt anses belånade i samma utsträckning som statens tillgångar över huvud taget. Om denna belåning föreligger för vart år officiella uppgifter. Emellertid kan det enligt vårt förmenande befaras, att åt bestämmelsen i 44 § icke överallt och alltid skall givas den av oss förmodade tolkningen. Då ju huvudregeln är, att fördelning av ränta skall ske enligt (tydligen av den skattskyldige i första hand presterad) utredning om vart det upplånade kapitalet är hänförligt, så kan säkerligen befaras, att samma uppgifter rörande riksgäldskontorets bokföring av detta, som hitintills av vattenfallsstyrelsen framlagts och för vilka ovan redogjorts, även under den föreslagna författningens eventuella giltighetstid i en del taxeringsfall skola komma att godtagas såsom behörig utredning. Detta bör förebyggas, och då vi förmoda, att risken icke är inskränkt till allenast den verksamhet, vilken står under vattenfallsstyrelsens överinseende, vilja vilja vi här föreslå, att i anvisningarna till 44 § intages en förklaring därom, att för all statens skattepliktiga verksamhet fördelningen av gäldräntan skall ske efter den av oss här ovan utstakade linjen.

På de grunder, som sålunda anförts, få undertecknade hemställa, att riksdagen under förutsättning att Kungl. Maj:ts proposition nr 213 varder i huvudsak av riksdagen antagen ville besluta

ej mindre att i 18 § eller i anvisningarna till samma paragraf bestämmelse införes av innehåll, att varje staten tillhörigt kraftverk eller varje grupp av till varandra anslutna, staten tillhöriga kraftverk med i huvudsak gemensamt distributionsområde skall anses såsom *en* förvärvskälla,

än även att i anvisningarna till 44 § tillägges ett moment av följande lydelse: »5. Beträffande av *staten* bedriven verksamhet äger föreskriften i 44 § den betydelse, att beloppet av det i varje förvärvskälla nedlagda upplånade kapitalet skall stå i samma förhållande till den totala statsskulden som värdet av de i förvärvskällan nedlagda tillgångar till sammanlagda värdet av alla statens tillgångar».

Härtill bör måhända ytterligare läggas följande punkt:

»Tillgångarna i förvärvskällan skola med andra ord anses belånade i procentuellt samma utsträckning som totalmassan av tillgångar.»

Stockholm den 12 april 1928.

Karl Sandegård.

Ivar Vennerström.

Gustaf Strömberg.

N. S. Norling.